

Materiały do poznania rozmieszczenia rodzaju *Hoplia* ILLIGER, 1803 (Coleoptera: Scarabaeidae) w Białorusi i Litwie

Contributions to the knowledge on the distribution of the genus *Hoplia* ILLIGER, 1803
(Coleoptera: Scarabaeidae) in Belarus and Lithuania

Marek BUNALSKI¹, Oleg ALEKSANDROWICZ²

¹ Katedra Entomologii i Ochrony Środowiska, Wydział Rolnictwa, Ogrodnictwa i Bioinżynierii,
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań,
e-mail: marek.bunalski@up.poznan.pl, ORCID: 0000-0001-6969-7625

² Uniwersytet Pomorski w Słupsku, ul. Arciszewskiego 22b, 76-200 Słupsk,
e-mail: oleg.aleksandrowicz@upsl.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8176-0674

ABSTRACT. New information concerning the distribution of the species from the genus *Hoplia* ILLIG. in Belarus (5 spp.) and Lithuania (1 sp.) have been provided. *Hoplia* (*Hoplia*) *zaitzevi* JAKOBS. is a new species to the Lithuanian fauna.

KEY WORDS: Hopliini, new data, ecology, northeastern Europe.

Wstęp

Rodzaj *Hoplia* ILLIGER, 1803 reprezentowany jest w Europie przez około 40 gatunków i podgatunków. Publikacje taksonomiczne pojawiające się w ostatnich dziesięcioleciach doprowadziły do licznych korekt tradycyjnego podejścia, obecnego w literaturze jeszcze w latach 90-tych ubiegłego wieku (STEBNICKA 1978, BURAKOWSKI i in. 1983, BARAUD 1992). W Europie Środkowej potwierdzono dotychczas występowanie 7 gatunków (BUNALSKI 1999). Z uwagi na wymagania ekologiczne ich liczba zmniejsza się w kierunku północno-wschodnim. W Białorusi stwierdzono do tej pory występowanie 6 gatunków (ALEKSANDROWICZ i in. 2023), a w Litwie tylko 3 (TAMUTIS i in. 2011). Ponieważ informacje dotyczące rozmieszczenia gatunków z rodzaju *Hoplia* w północno-wschodniej części Europy są wciąż dosyć skąpe, dlatego materiały, które mogą uzupełnić wiedzę na ten temat są bardzo pożądane.

Material i metody

Prezentowane w pracy materiały pochodzą z kolekcji Olega ALEKSANDROWICZA i są przechowywane w zbiorach obydwu autorów. Zostały one zebrane przez różne osoby, co oznaczono skrótami: A.K. – A. KONSTANTINOV, A.R. – A. RUBTCHENIA, O.A. – Oleg ALEKSANDROWICZ, a ich oznaczenie wykonał Marek BUNALSKI.

Pozostałe skróty użyte w pracy: ad – koło, okol. – okolice, pow. – powiat (białoruskie „rajon”). Nazwy geograficzne podano według „Urzędowego wykazu polskich nazw geograficznych świata” (2019).

Gatunki zestawiono w układzie alfabetycznym, ich systematykę i nazewnictwo przyjęto za „Catalogue of Palaearctic Coleoptera” (BEZDĚK 2016), a stanowiska uporządkowano według kwadratów UTM.

Wyniki

Analiza materiału badawczego wykazała obecność 5 gatunków z rodzaju *Hoplia*.

Hoplia (*Decamera*) *philanthus philanthus*
(FUESSLY, 1775)

BIAŁORUŚ: pow. grodzieński, (UTM:) FE85 dolina rzeki Niemen ad Balla Solna (Баля Сольная), 22 V 1990, 2 exx., brzeg rzeki, na szczawiu, na spadzi mszyc, leg. O.A.; pow. mostowski, LV22 dolina rzeki Niemen ad Lunno (Лунна), 12 V 1997, 6 exx., prawy brzeg, na piasku, leg. A.R.

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony na obszarze Europy, gdzie reprezentowany jest przez dwa podgatunki. Podgatunek nominatywny zasiedla znaczną część Europy, od Francji i Wielkiej Brytanii na zachodzie po Polskę i Białoruś na wschodzie. W Bia-

lorusi obserwowany jedynie w części zachodniej, co potwierdzają prezentowane powyżej materiały.

Hoplia (Hoplia) golovjankoi JACOBSON, 1914

BIAŁORUŚ: pow. gomelski, UC59 dolina rzeki Sozh ad Gomel, 31 V 1983, 4 exx., suche łąki nadrzeczne, na piaszczystej glebie, leg. O.A.

Gatunek wschodnioeuropejski, opisany z Trypola koło Kijowa (MEDVEDEV 1952). Do tej pory znany z północno-wschodniej części Ukrainy (VASKO 2011) i południowo-wschodniej Białorusi. Analizowane materiały potwierdzają jego utrzymywanie się w środkowym biegu Dniepru i wzdłuż jego dopływów na tym odcinku. Wskazują także na preferowanie w dolinach rzek gleb lekkich i piaszczystych.

Hoplia (Hoplia) graminicola (FABRICIUS, 1792)

BIAŁORUŚ: pow. baranowicki, MV10 okol. Mołczadź (Моўчадзь), 18 VI 1984, 1 ex., leg. O.A.; FC81 Tomaszówka (Тамашоўка), 22 VI 1990, 1 ex., leg. O.A.; pow. gomelski, UC59 dolina rzeki Sozh ad Gomel, 31 V 1983, 1 ex., suche łąki nadrzeczne, na piaszczystej glebie, leg. O.A.; pow. iwacewicki (Івацевічы), LU94 okol. Panki, 8 VI 1985, 1 ex., pole żyta, w pułapki Barbera, leg. O.A.; pow. lidzki, MV17 Hańczary (Ганчары), 10 VI 1998, 1 ex., leg. O.A.; pow. mostowski, LV22 dolina rzeki Niemen ad Lunno, 12 VI 1996, 1 ex., prawy brzeg, na piasku, leg. A.R.

Gatunek szeroko rozmieszczony w środkowej i wschodniej Europie, sięgający swym arealem po północne regiony Włoch i Bałkanów. W Białorusi notowany we wszystkich regionach geobotanicznych (ALEKSANDROWICZ i in. 2023). Preferuje gleby lekkie i piaszczyste, porośnięte skąpą roślinnością. Nierzadki w dolinach rzecznych.

Hoplia (Hoplia) parvula KRYNICKI, 1832

BIAŁORUŚ: pow. grodzieński, FE85 dolina rzeki Niemen ad Balia Solnaia, 22 V 1990, 4 exx., brzeg rzeki, na szczawiu, na spadzi mszyc, leg. O.A.; pow. mostowski, LV22 dolina rzeki Niemen ad Lunno, 12 V 1997, 14 exx., prawy brzeg, na piasku, leg. O.A.; pow. mostowski, LV41 dolina rzeki Zelvianka ad Peski, 11 VI 1998, 3 exx., na piasku, leg. O.A.; idem, 16 VII 1997, 1 ex., na piasku, leg. O.A.; pow. żytkowicki (Жыткавіцкі), NT66 dolina rzeki Pripjat ad Hvoyensk, 27 VI 1980, 1 ex., na piasku, leg. A.K.

Gatunek wschodnioeuropejski, o areale występowania ciągnącym się od Polski i Litwy, przez Białoruś, Ukrainę i Rosję po Kazachstan. W Białorusi notowany we wszystkich regionach geobotanicznych (ALEKSANDROWICZ i in. 2023) i związany głównie z piaszczystymi dolinami rzecznyymi.

Hoplia (Hoplia) zaitzevi JAKOBSON, 1914

BIAŁORUŚ: pow. grodzieński, FE85 dolina rzeki Niemen ad Bala Solnaja, 22 V 1990, 2 exx., brzeg rzeki, na szczawiu, na spadzi mszyc, leg. O.A.; pow. iwacewicki (Івацевічы), LU94 okol. Lubiszczyce (Любішчыцы), 22 VI 1984, leg. O.A.; pow. mostowski, LV22 dolina rzeki Niemen ad Lunno, 12 VI 1996, 1 ex., piaszczysty prawy brzeg, leg. A.R.

LITWA: EG06 Kuršiu nerijos ad Klaipėda, 3 VI 1983, 1 ex., leg. A.R.; idem, 23 VII 1987, 1 ex., leg. A.R.

Gatunek wschodnioeuropejski, o areale występowania ciągnącym się od Łotwy i Białorusi, przez Ukrainę i Rosję po Kazachstan. W Białorusi obserwowany w zachodnich regionach geobotanicznych: bugo-poleskim i niemeńsko-cispoleskim (ALEKSANDROWICZ i in. 2023). Nowy dla fauny Litwy. W świetle analizowanego materiału związany głównie z piaszczystymi dolinami rzecznyymi.

Dyskusja

Z sześciu gatunków z rodzaju *Hoplia* podawanych z obszaru Białorusi (ALEKSANDROWICZ i in. 2023) największe kontrowersje budzi *Hoplia hungarica* BURM.. Areal występowania tego gatunku ciągnie się w Europie od północnej Hiszpanii i Francji, przez środkową Europę, po zachodnie Bałkany i Ukrainę. Z Białorusi podany został pod synonimiczną nazwą *Hoplia subnuda* REITT. z trzech stanowisk: MU18 Połonka (Палонка), pow. baranowicki; MV71 Dereczyńce (Дэрэчыньцы), pow. stołpecki i PU09 Daraganawa (Дараганова), pow. osipowicki (LUKASHENYA i in. 2001). W Polsce *Hoplia hungarica* (= *H. subnuda*) występuje wyłącznie w regionach południowych (BUNALSKI 1995), a w Ukrainie w regionach zachodnich i środkowych (MARTYNOV 2012). Zatem stanowiska białoruskie leżą znacznie poza północną granicą zasięgu gatunku. Weryfikacja tych doniesień wymaga analizy materiałów dowodowych, co jest obecnie obiektem starań autorów.

Podsumowanie

Spośród 40 gatunków z rodzaju *Hoplia* występujących w Europie, większość to gatunki ciepłolubne, co przekłada się na ich malejącą liczbę w kierunku północno-wschodnim. W Białorusi rodzaj *Hoplia* reprezentowany jest przez 6 gatunków (ALEKSANDROWICZ i in. 2023), a w Litwie przez 3 (TAMUTIS i in. 2011). W tej części Europy wzrasta również udział elementów wschodnioeuropejskich, które w obydwu krajach stanowią połowę stwierdzonych gatunków.

Zaprezentowane materiały uzupełniają wiedzę na temat rozmieszczenia przedstawicieli rodzaju *Hoplia*

w Białorusi i Litwie. Wskazują również na silny związek gatunków wschodnioeuropejskich ze zbiorowiskami muraw, wykształconych w dolinach rzecznych na glebach suchych i piaszczystych.

Na szczególną uwagę zasługuje *Hoplia golovjankoi* JACOBS., która została opisana z Trypola koło Kijowa. Do tej pory znana jest tylko z północno-wschodniej, części Ukrainy i południowo-wschodniej Białorusi. Analizowane materiały potwierdzają jej utrzymywanie się w środkowym biegu Dniepru i wzdłuż jego dopływów na tym odcinku.

Stanowisko *Hoplia zaitzevi* JACOBS. na Mierzei Kurońskiej jest pierwszą informacją o występowaniu tego gatunku w Litwie.

SUMMARY

Among 40 species from the genus *Hoplia* that occur in Europe, the majority of them are thermophilic, which results in their decreasing numbers towards the north-eastern direction. Therefore, the genus *Hoplia* is represented from Belarus by 6 species (ALEKSANDROWICZ & al. 2023), while from Lithuania by 3 (TAMUTIS & al. 2011). The presence of Eastern European elements is increasing in this part of Europe, which contributes to half of the recorded species in both countries.

The materials herein presented complement the knowledge on the distribution of the species from the genus *Hoplia* in Belarus and Lithuania. They also indicate a strong association of Eastern European species with meadow communities developed in river valleys on dry and sandy soils.

Noteworthy is *Hoplia golovjankoi* JACOBS., which was described from Trypillia near Kyiv. Currently, it has been recorded only from Northeastern Ukraine and Southeastern Belarus. The analysed material confirm its presence in the middle course of the Dnieper as well as along its tributaries in this section.

The locality of *Hoplia zaitzevi* JACOBS. at the Curonian Spit is the first record of this species in Lithuania.

PIŚMIENICTWO

- ALEKSANDROWICZ O., PISANENKO A., RYNDEVICH S., SALUK S. 2023. The check-list of Belarus Coleoptera. Uniwersytet Pomorski w Słupsku, Słupsk. 189 ss.
- BARAUD J. 1992. Coléoptères Scarabaeoidea d'Europe. Faune de France. France et régions limitrophes. Société Linnéenne de Lyon, **78**: 1-856.
- BEZDĚK A. 2016. Tribe Hopliini Latreille, 1829. (ss. 216-224) [W:] LÖBL I., LÖBL D. (red.): Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 3. Revised and updated edition. Scarabaeoidea, Scirtoidea, Dascilloidea, Buprestoidea and Byrrhoidea. Brill, Leiden – Boston. 961 ss.
- BUNALSKI M. 1995. Rodzaj *Hoplia* ILLIGER, 1803 (Coleoptera, Melolonthidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **14** (1): 31-37.

- BUNALSKI M. 1999. Die Blatthornkäfer Mitteleuropas (Coleoptera, Scarabaeoidea). Bestimmung – Verbreitung – Ökologie. Slamka Edition, Bratislava. 80 ss.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1983. Chrząszcze Coleoptera. Scarabaeoidea, Dascilloidea, Byrrhoidea i Parnoidea. Katalog Fauny Polski, **23**, 9: 1-294.
- LUKASHENYA M.A., ZEMOGLADCHUK A.V., RYNDEVICH S.K. 2001. Novyye dannyye po redkim vidam zhestkokrylykh Belarusi (Coleoptera: Carabidae, Helophoridae, Hydrophilidae, Scarabaeidae). (ss. 105-107) [W:] MIRZAJANOVA L.F., KARAPETOVA E.G. (red.): Sbornik studencheskikh nauchnykh rabot. Baranovichskiy Gosudarstvennyy Vysshij Pedagogicheskij Kolledzh, Baranovichy. [po rosyjsku]
- MARTYNOV V.V. 2012. Kontrolnyi spisok plastintchatousykh (Coleoptera: Scarabaeoidea) fauny Ukrainy. Izvestia Kharkovskogo Entomologicheskogo Obshtchestva, **20** (2): 11-44. [po rosyjsku]
- MEDVEDEV S.I. 1952. Zchestkokrylye. Platinchatousye (Scarabaeoidea) Podsem. Khruschtkhi Melolonthinae. Fauna SSSR, **10**, 2: 1-274. [po rosyjsku]
- STEBNICKA Z. 1978. Chrząszcze – Coleoptera, Żukowate – Scarabaeidae, Grupa podrodzin: Scarabaeidae pleurosticti. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, **19**, 28b: 1-63.
- TAMUTIS V., TAMUTE B., FERENCA R. 2011. A catalogue of Lithuanian beetles (Insecta, Coleoptera). ZooKeys, **121**: 1-494.
- VASKO B.M. 2011. Novi vidomosti pro poshirennia *Hoplia golovjankoi* Jakobson, 1914 (Coleoptera, Scarabaeoidea, Hopliinae) v Ukraini. Ukrainska Entomofaunistika, **2** (5): 1-2. [po ukraińsku]
- Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata. 2019. Główny Urząd Geodezji i Kartografii. Wydanie II zaktualizowane, Warszawa. 860 ss.

Wpłynęło: 22 stycznia 2024
Zaakceptowano: 14 lutego 2024